

GİRİŞ

Kelimelerle anlatamadığımız duyguları, kendi malzeme ve kurallarıyla dile getiren müziğin, hayatımızın her safhasında rolü olduğu bir gerçektir.

İnsan, sanatın her dalına yabancı kalabilir, ama müziğe asla! O benliğimizin sökülüp atılmayacak bir yerinde, gönlümüzün derinliklerinde tahtını kurmuştur. Geçmişden günümüze kadar gelen Türk müziği kendine has özelliği ile (örf, anane v.b) yaşantı tarzımızın bir parçası olarak gelişerek epeyce bir yol katetmiştir. Geleneksel çerçeve içinde icrası halen daha yapılan Türk müziği toplumumuzun büyük bir çoğunluğu tarafından zevkle dinlenip söylenmesi kendi müziğimize vermiş olduğumuz sanatsal değeri göstermektedir. Fakültelerin müzik eğitimi veren bölümlerinde Türk müziği eğitimi dersleri müfredat programlarında geleneksel ve çoksesli şekilde yer almaya başlamıştır.

Toplumdaki iş bölümü ve örgütlenmenin yanında daha bir çok etkenin müziğe yansıdığı koro ile şarkı söyleme geleneği, yüzyıllar içinde olgunlaşan bir kültür ürünüdür. İşte bu kültür ürünü Türk hükümetinin daveti üzerine Türkiye'ye taşıyan Paul Hindemith çoksesli müziği Türkiye'de yaymanın ancak Halk türkülerini çokseslendirip söylemeyle gerçekleştirebileceğini düşünmüş olmalı ki, 1936 yılında otuza yakın halk türküsünü H.Ferit Alnar, U.Cemal Erkin, N.Kâzım Akses'e çoksesli hale getirerek örneklendirmiştir.¹

Yapılacak olan polifoni'de yöresel üslubun korunması ana husustur. Yöresel üslup bozulduğunda geleneksel yapı bozularak başka müzikal yapılar elde edilir. Çokseslendirme ezgiyi renklendirme ve zenginleştirme olarak ele alınmalıdır. Otantik yapının bozulacağı düşüncesi temel alınarak bu tür çalışmaların bizim müzik yapısına uymayacağı düşüncesinin egemen olduğu bir gerçektir. Müzik bir bilim dalı olduğuna göre; çoksesliliğin olmayacağına dair kanıtların ortaya konması gerekir. Araştırma, sentez ve değerlendirmeler bizleri

* Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Müzik Bilimleri Bölümü Arş.Gör.

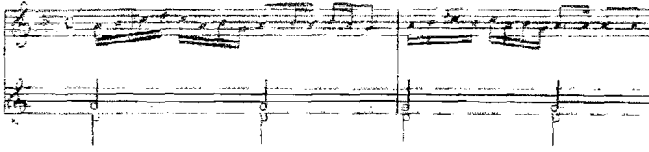
¹ Erdener Yıldırım, (Halk Türküleri koro için çoksesli hale getirilmelidir?) Turhan Salih, "Türk Halk Musikisinde Çeşitli Görüşler", Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1992 s.105-138

mutlaka bazı sonuçlara götürecektir. Geleneksel müzik araştırmacılarının iki ses derledikleri türküler vardır. Teorik bilgiden yoksun olarak ortaya çıkan bu ürünler, demek ki bize fazla yabancı değil. Bağlamadaki tınlama bunun en güzel kanıtıdır.²

Buna örnek olarak; la kararlı Hicaz dizisinin bağlamada oluşturduğu çöksesliliği şöyle gösterebiliriz.

ABDURRAHMAN HALAYI

SIVAS

3

Aşağıdaki örnekte olduğu gibi, bağlama ile çalınan halk ezgilerimizin bir çoğunda iki sesliliğe ek olarak geleneksel çalış biçiminden kaynaklanan yalın bir üç sesliliğin olduğu da görölmektedir.

Elmaların yongası türküsünden

Konya yöresi

4

Türk Halk Müziği, batı müziği ile uğraşan kesimin en fazla ilgisini çeken türdür. Çökseslilik tartışmaları da bu tür üzerinde yoğunlaştırılmıştır. Pek çok halk müziği ürünü, Batı müziği kurallarına göre çöksesli duruma getirilmiştir. Bu çabalar bir yüzyıldır devam etmektedir. Fakat bu uğraşlar büyük bir başarısızlığa uğramıştır.

Çünkü, Türk halkı bu olayı benimsememiştir. Bütün çabalara rağmen hiçbir düğünde, dernekte milli oyunlar oynanırken çökseslendirilen bu ürünlere itibar etmemiştir. Burada yapılan en büyük yanılęı, Türk halk müziğinin, makam sisteminin dışında olduğu iddiası biçiminde ortaya çıkmıştır. İkinci büyük yanılęı

² Pakdemir H.Cüneyt, (Geleneksel Müzik Türlerinde Çökseslilik çalışmaları) Birinci Müzik Kongresi Bildirileri (Kültür ve Turizm Bak. Güzel Sanatlar Genel müd.) Evren Ofset Ankara 1988 s.270-273

³ Turhan Salih, (Anadolu Halk Türküleri ve Ezgileri) Kültür Bakanlığı Ankara 1992, s.267

⁴ Turhan Salih, (Anadolu Halk Türküleri ve Ezgileri) Kültür Bakanlığı Ankara 1992, s.267

da. makam sistemine dayalı Türk halk müziğinin tampere batı armonisi ile çökseslendirilmesi uygulamasıdır.⁵

Çökseslilik bir örgü tekniği olup, çeşitli yöntemleri ve ilkeleri vardır. Ülkemizde de özellikle Cumhuriyetten bu yana değişik teknikler kullanılarak çöksesli eserler oluşturulmuştur. Bu deneylerden ve bu arada özellikle “İlerici Dizgesi”nden yararlanılabileceği gibi, başka yollar izleyerek farklı teknik ve yöntemler de bulunabilir. Bu konuda en önemli ölçütümüz uyuşkanlığa dayalı “Tınsal Denge” olmalıdır. Şu aşamada çökseslilik, artık yalnız geleneksel biçimiyle, yani tonal ya da makamsal ilişkiler içinde düşünülmemelidir. Bu tür geleneksel ilişkilerden bağımsız, yeni tınlar arama biçiminde başlamak daha iyi sonuç verebilir. Bunun için başlangıçta “Dem tutma” geleneğimizde de uyan “süreğen ses” üzerine değişken tınlayışlar oluşturma, bir çıkış yolu olabilir.⁶

Geleneğin çağdaş anlamda değerlendirilmesi ise; geçmişe, geleneğe ve kültür mirasına sahip çıkarak özümlemek, bilim ışığında sürekli geleceğe doğru. günümüz gerçeklerine uygun yeni sentezler yapıp topluma sunmaktır. Geleneksel müziklerimizin çöksesli yapılması temelinde de bu yeni arayışlar yatar.

Çökseslendirilecek olan Türk halk türküleri veya şarkılarına temel yaklaşım ne olmalıdır sorusunun cevaplanması gerekir.

a) Geleneksel müziklerimizin teknik özelliklerinin dönemlerine göre iyi bilinmesi.

b)Çökseslilik açısından doğru analizi,

c)Müziklerimizde geleneksel olarak yapılan çöksesliliklerin incelenmesi

d)Türk müziği çöksesliliği için ileri sürülmüş kuramların bilinmesi ve doğru uygulanması gerekmektedir.⁷

Geleneğe sıkı sıkıya bağlı kalarak, geleneğin olduğu gibi sürüp gitmesini istemek “gelenekçilik”tir. Toplumun değişmesine, yenileşmesine gelişmesine karşı olmaktadır. Geleneği terk ederek ondan tümüyle kopmak ise köksüzlüktür.⁸

SONUÇ VE ÖNERİLER

⁵ Kızıltuğ Fırat, (Geleneksel Türk Müzik Türlerinde Çökseslilik Çalışmaları), Birinci Müzik Kongresi Bildirileri (Kültür ve Turizm Bak. Güzel Sanatlar Genel müd.) Evren Ofset Ankara 1988, s.266-267

⁶ Doç. Dr. Gedikli Necati, (Geleneksel Müzik Türlerinde Çökseslilik Çalışmaları), Birinci Müzik Kongresi Bildirileri (Kültür ve Turizm Bak. Güzel Sanatlar Genel müd.) Evren Ofset Ankara 1988, s.260-261

⁷ Bayraktar Ertuğrul, (Geleneksel Müzik Türlerimiz ve Çökseslilik Çalışmaları), Birinci Müzik Kongresi Bildirileri (Kültür ve Turizm Bak. Güzel Sanatlar Genel müd.) Evren Ofset Ankara 1988, s.257-258

⁸ Turhan Salih, (Türk Halk musikisinde çeşitli görüşler), Kültür Bakanlığı Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1992 s. 95-96

Türk müziğinde kullanılan halk çalgılarımızın yapıları ve geleneksel çalış biçimlerinden kaynaklanan 4'li, 5'li, 8'li vb. aralıkların olduğu, böylece yalın bir çokseslilik özelliği gösteren zengin bir halk müziği birikimine sahip bulunduğumuzu göstermektedir. Bugüne kadar çalınan eserlerdeki bu tını, ihsanlarımızda duyum olarak bir rahatsızlık oluşturmamıştır.

Yapılacak olan çoksesli çalışmalarda Türk müziği çok seslendirme kurallarının haricinde bestecinin özgür çalışmalara yer vermesi ve bu serbest çalışmalara sanatçı olmanın gerektirdiği hassasiyetlerin gösterilerek hemen başlangıcında ön yargıyla bakılmaması gerekir. Türk müziğindeki gelenekselliği ve estetiğini bozmadan türkülerimizin, şarkılarımızın çoksesliliğe uygun yapıda olanların seçilerek çalışmaların yapılması amaçlanmalıdır.

Örneğin; Kendine özgü çokseslilik örgüsü olan Konya yöresine ait bir parçayı ele alıp ayrıca çokseslendirmeye gerek yoktur. Dolayısıyla elimizde varolan eserleri üzerinde çalışırken çokseslilik araç olarak kullanılmalıdır. Ama 21. yüzyıla damgasını vuracak olan eserlerde çokseslilik bizim en önemli hedefimiz olmalıdır. Yeni yapılacak olan çalışmalarda Türk müziğinin yapısını ve duygusunu bozmayacak bir armoni sistemiyle çokseslilik çalışmalarına hız verilmelidir.

KAYNAKLAR

1. Erdener Yıldızay, (Halk Türküleri koro için çoksesli hale getirilmelidir?)
Turhan Salih, (Türk Halk Musikisinde Çeşitli Görüşler), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1992
2. Pakdemir H.Cüneyt (Geleneksel Müzik Türlerinde Çokseslilik çalışmaları) Birinci Müzik Kongresi Bildirileri (Kültür ve Turizm Bak. Güzel Sanatlar Genel müd.) Evren Ofset Ankara 1988
3. Turhan Salih, (Anadolu Halk Türküleri ve Ezgileri) Kültür Bakanlığı, Ankara 1992,
4. Doç. Yener Sabri, (Bağlama öğretim metodu III) Erhan Ofset Trabzon 1991
5. Kızıltuğ Fırat. (Geleneksel Türk Müzik Türlerinde Çokseslilik Çalışmaları), Birinci Müzik Kongresi Bildirileri (Kültür ve Turizm Bak. Güzel Sanatlar Genel müd.) Evren Ofset Ankara 1988.
6. Doç. Dr. Gedikli Necati, (Geleneksel Müzik Türlerinde Çokseslilik Çalışmaları), Birinci Müzik Kongresi Bildirileri (Kültür ve Turizm Bak. Güzel Sanatlar Genel müd.) Evren Ofset Ankara 1988,
7. Bayraktar Ertuğrul, (Geleneksel Müziklerimiz ve Çokseslilik Çalışmaları), Birinci Müzik Kongresi Bildirileri (Kültür ve Turizm Bak. Güzel Sanatlar Genel müd.) Evren Ofset Ankara 1988,
8. Turhan Salih, (Türk Halk Musikisinde Çeşitli Görüşler) Kültür Bakanlığı, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1992